

laat ons dan heengaan naar

Bethlehem

Kerstmis vieren, het Christusfeest vieren, is een oude gewoonte van de Christelijke Kerk, die door de drang des geloofs en onder de leiding van de Heilige Geest dit feest heeft gewild. En waar de Bijbel ons voorschrijft: „Vier uwe vierdagen“, is het voor ons een gebod om Kerstfeest te vieren, een gebod, dat als zodanig wel ongeschreven is, maar toch door God in de harten der Christenen gegrift.

Daarom lezen wij telkens weer het Kerstverhaal, wij overdenken met eerbied, wat toen geschied is, en in de geest doen wij als de herders, die tot elkander zeiden: Laten wij naar Bethlehem gaan, om te zien hetgeen geschied is, en ons door de Here is bekend gemaakt.

Er zijn vele duizenden Christenen geweest, die gegaan zijn naar het Heilige Land der Belofte, verkoren door God, vereerd door de Engelen, bemind door de mensen. — Velen hebben deze tocht met Kerstmis gemaakt en zijn getogen naar het kleine Bethlehem.

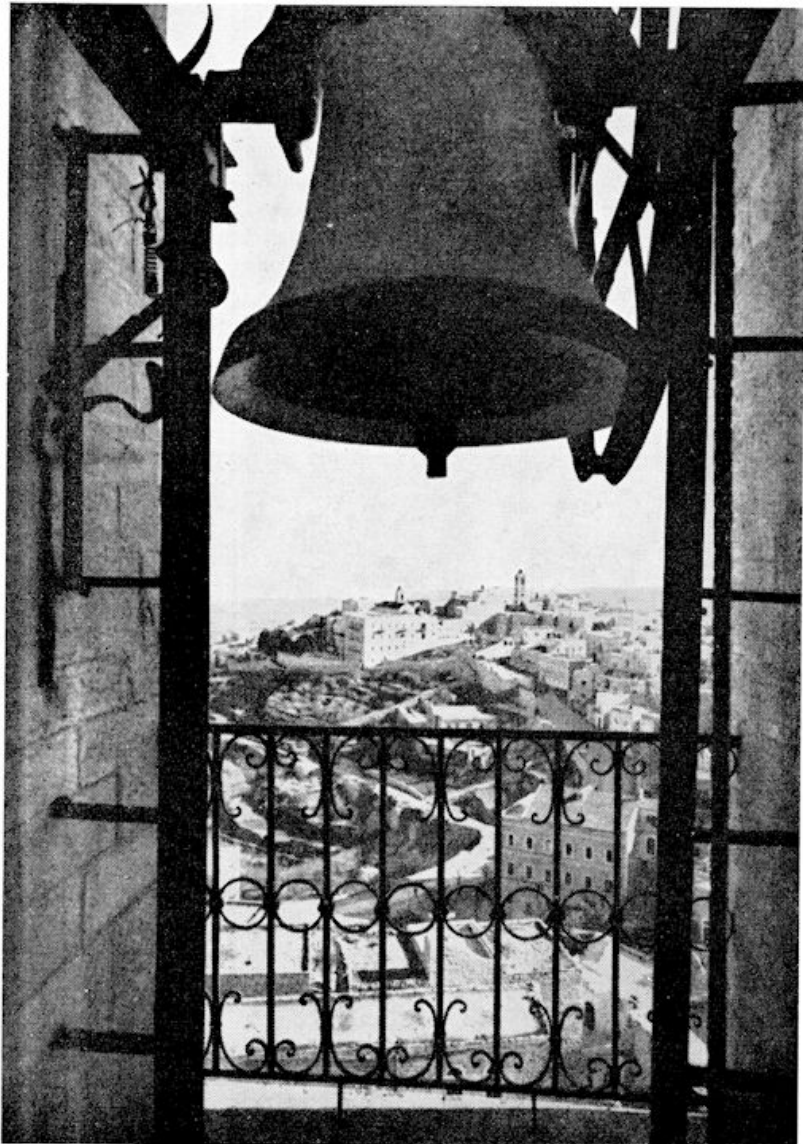
Ook wij willen in de geest naar Bethlehem trekken, en wij volgen hierbij het voetspoor van de Wijzen uit het Oosten. — De Wijzen gingen van Jeruzalem naar de Stad Davids. Toen had Jeruzalem de grootste luister, die het ooit in de geschiedenis heeft gehad. De oude stad was nooit schoner dan toen. Hoewel het in die tijd niet meer dan 25 tot 30 duizend inwoners telde, was het een wereldstad. Langs de grote verkeerswegen, die hier elkaar kruisten, vanuit het noorden en het zuiden, van uit de Jordaanvlakte, uit de richting van Gaza en van Caesarea stroomden landgenoten en vreemdelingen, tempelgangers en kooplieden, ambtenaren en soldaten naar de heilige stad.

Deze centrale positie had de stad te danken aan haar tempel. — Een schone tempel en het trotse paleis

van Herodes wedijverden met elkander in pracht.

Bij het prachtige paleis van Herodes, aan de westzijde van de stad, was de poort, die toegang gaf tot de weg naar Bethlehem. Daarover gaan wij, van de oude stad uit door de vallei Refaim „een lustige en vruchtbare plaats“ gelijk het door kanttekenaren bij Jesaja 17 : 5 wordt genoemd.

Thans loopt de weg over Abu Tor, waar Abraham de plaats van het offer in de verte zag. Dan stijgt de weg, want bij het Elias-klooster moet men over

Bethlehem gezien vanuit de klokketoren van de Geboortekerk.

een hoogte. Daar verlaten wij het gebied van Jeruzalem en komen in de landstreek van Bethlehem. Want hier is de natuurlijke grenslijn van noord naar zuid. Jeruzalem is de sterke zuidelijke voorpost van het noordelijke gebied en Bethlehem de noordelijkste stad van het zuiden. Beide, Jeruzalem en Bethlehem, zijn grenssteden. Bethlehem was de verst naar het noorden gelegen plaats „klein onder de geslachten van Juda” (Micha 5:1). De grenswal bij het Eliasklooster maakt het verklaarbaar, dat hoewel Bethlehem slechts 8 km verwijderd is van de hoofdstad, het toch niet een dochterstad van Jeruzalem geweest is.

Die hoogte van het Elias-klooster heet in de Bijbel Baäl-Perázim (2 Sam. 5:20) of Berg-Perázim (Jes. 28:21) d.i. Berg van de Doorbraak (2 Sam 5:20) plaats waar David in de kracht van Israëls God, die als Heer van Israëls legerscharen de Zijnen verlost, door de geduchte vijand heengebroken was. Zo werd hier God de Verlosser Zijn volks in de landstreek waar de Verlosser der mensen zou geboren worden.

Bij het klooster Mars Elias heeft men, van Jeruzalem komende, het eerste gezicht op Bethlehem. Daarachter en daarboven ziet men de hoogste verheffingen van het bergland van Juda, naar het oosten uitlopend in de heuvel van de oude herderstad Tekoa. Op één plaats heeft men door een dwarsdal het gezicht op de diepblauwe spiegel van de Dode Zee tot aan de geweldige bergmuur van Moab. — En vóór zich op de hoogte de drie torens van het witte Bethlehem.

Dan gaat de weg voorbij de witte koepel van het Graf van Rachel, beschaduwde door het lommer van knoestige olijven. Rachel als de stammoeder van Benjamin ligt (volgens de traditie) hier begraven, dicht bij de stad, waar de klagende stem van haar nageslacht haar leed uitschreide (Jer. 31:15; Matth. 2:18). „Als men Rachels graf voorbij is, ziet men

over de roodachtige grond, die bedekt is met omheiningen, waarbinnen olijven en vijgen opschieten, en de wijnstokken over de grond kruipen, over bebouwde terrassen langs de heuvelen de huizen met platte daken van Bethlehem”.

Bethlehem, de stad, waarvan Hiëronymus zeide, dat ze is de doorluchtigste stad der wereld. Bethlehem, een stad, die een opgang gehad heeft als geen stad der ganse aarde, omdat daar geboren is de Heerser uit Bethlehem, die groot zal zijn tot aan de einden der aarde (Micha 5:3). — Een stad die ook bekoort door haar ligging. „Als een roos onder de doornen ligt Bethlehem in een krans van rotsachtige toppen, ja, als een koningskind door reuzen bewaakt . . . Van welke kant de moede reiziger ook komen moge, steeds wenkt en lacht Bethlehem hem vriendelijk toe; 't is alsof hij na een lange reis zijn vaderland terugziet, zo zeer trekt deze stad een ieder aan”.

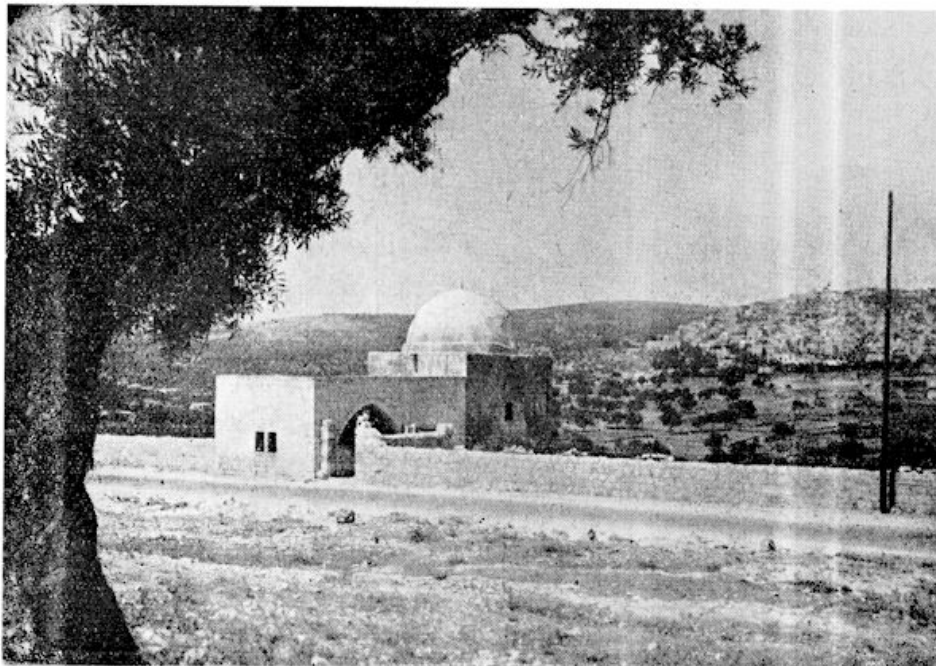
Te Bethlehem willen wij tijdens het Kerstfeest in de geest vertoeven — om te knielen bij de kribbe. En wij zeiden reeds met de herders: „Laat ons dan heengaan naar Bethlehem, en laat ons zien het woord, dat er geschied is” (Lukas 2:15).

Naar Bethlehem — daarheen togen immers ook Jozef en Maria. „En Jozef ging ook op naar Galilea, uit de stad Nazareth, naar Judea, tot de stad Davids, die Bethlehem genaamd wordt, omdat hij uit het huis en het geslacht van David was” (Lukas 2:4).

Voor Jozef en Maria was Nazareth „hun stad” (Lukas 2:39). Maar Jozef had de plicht zich in Bethlehem te laten inschrijven, omdat hij uit het huis en geslacht van David was. Naar het toen in Palestina heersende recht, dat iemand, die twaalf maanden in een stad gewoond had, aldaar een burger was in volle rechten. Dan werd zulk een stad zijn stad — gelijk Nazareth het voor Jozef werd. Maar daarmee blijft de stad, waaruit hij stamt, even-

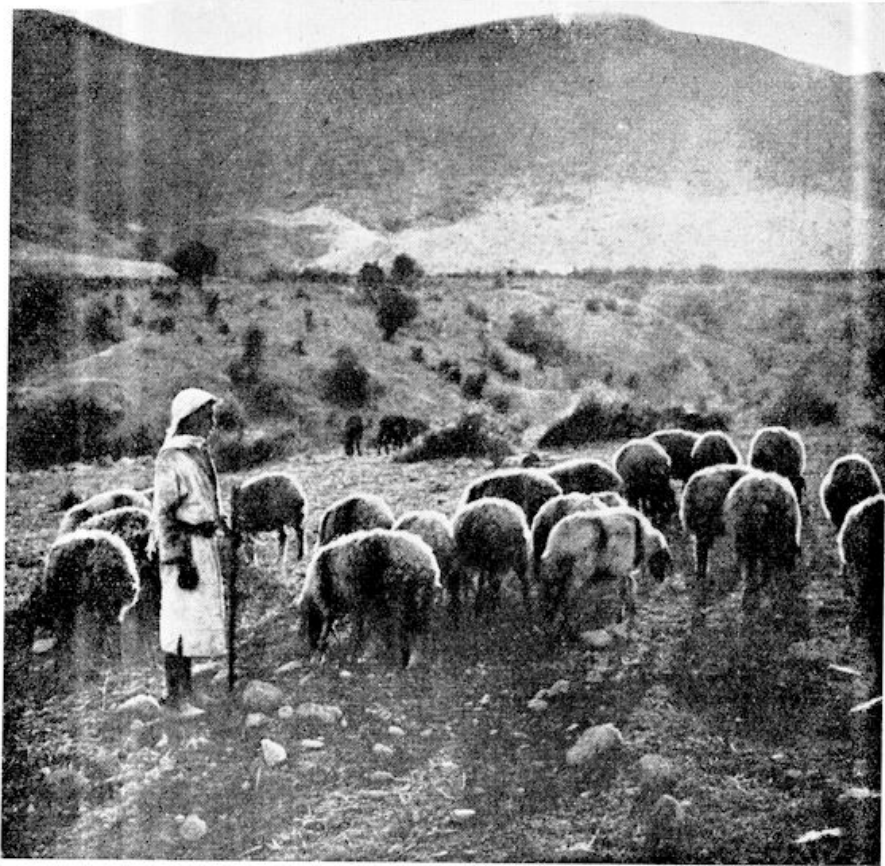
eens zijn stad. Hieruit volgt, dat Jozef minstens 12 maanden in Nazareth gewoond heeft, voor hij ter wille van de inschrijving naar Bethlehem reisde. Waarom gaat Jozef naar de oude stad? Omdat hij uit het huis en het geslacht van David was. Jozef was waarschijnlijk uit Bethlehem afkomstig en keert, nu de inschrijving komt, terug naar deze, zijn vaderstad.

Daarbij moeten wij in aanmerking nemen het beroep, dat Jozef uit-

Rachels graf bij Bethlehem.

Herder met kudde in het
Herdersveld ten oosten
van Bethlehem.

oefende. Hij was een „tektoon”, bij ons vertaald door timmerman; eigenlijk de bouwmeester, iemand die huizen bouwt. In Palestina waar de huizen bijna geheel van steen zijn opgetrokken, is de „tektoon” niet de timmerman, maar de bouwmeester. Deze bouwmeester Jozef woonde in Bethlehem (Mattheus 2:33), maar was voor zijn beroep geruime tijd in Nazareth. Het is merkwaardig, dat de bouwmeesters te Bethlehem ook nu nog in andere plaatsen werk zoeken, als hun eigen stad niet genoeg oplevert. Zelfs begeven zij zich naar Galilea, waar zij dikwijls voor lange tijd werk vinden en goed betaald worden. Zij verlaten Bethlehem gewoonlijk in de lente, als de regen heeft opgehouden, en komen niet vóór November terug, want dan is het werk voltooid of moet het gedurende de winter gestaakt worden en die tijd gebruiken zij om hun velden te bewerken en hun huisgezinnen van het nodige te voorzien. Ongehuwde werklieden, zoals Jozef was, blijven ook dikwijls gedurende de winter weg, als zij genoeg werk vinden. — Wij onderstellen dus, dat Jozef een bouwmeester uit Bethlehem, gedurende lange tijd werk in Nazareth gevonden had. Daar leerde hij Maria kennen en liefhebben.

Toen de volkstelling van Augustus hem verplichtte zich te Bethlehem te laten inschrijven, keerde hij weer tot zijn vaderstad, waar hij een bezitting had. En als hij naar Bethlehem reist, trekt Maria mee.

Waarom gaat Maria mee?

Daarop worden verschillende antwoorden gegeven. Maria moet mee — want zij is door haar verloving met Jozef zo nauw verbonden, dat zij als zijn „ondertrouwde vrouw” de plicht had om eveneens te verschijnen. Maria moet mee — juist omdat zij nog niet getrouwd was, en nog geheel zelfstandig. Als erfdochter moet zij opgave verstreken van haar bezit.

Maria wil mee — want in de omstandigheden, waarin zij verkeerde, wou Jozef haar niet alleen laten en wilde Maria ook niet alleen achterblijven: zij verkoos mee te gaan. Maria wil mee — want Jozef had het voornemen zich weer te vestigen in zijn vaderstad. Wij weten niet, welke opvatting de juiste is. Het Evangelie meldt ons alleen, dat Jozef en Maria in Bethlehem kwamen — en dat het geschiedde, toen zij daar waren, dat de dagen ver-

vuld waren, dat zij baren zou, en zij baarde haar eerstgeboren zoon en wikkelde hem in doeken en legde hem in een kribbe, omdat voor hen geen plaats was in de herberg (Lukas 2:7).

Wat is nu de herberg? Als er sprake is van een herberg, moet men in geen geval denken aan een huis met deze benaming in Nederland. Want zulke herbergen of hotels kende men in het oosten niet. Nachtverblijf konden reizende kooplieden vinden in de karavanserai. Zulk een karavanserai is een groot vierkant gebouw, rondom een binnenplaats. In het gebouw zijn beneden vertrekken: deze kunnen dienen of voor opslagplaats van goederen of als logeerplaats voor de reizigers. Zulk een gast vindt dan een ongemeubileerd kamertje, waarin hoogstens een bedmat ligt. De ruime hof is de plaats, waar men de lastdieren de pakzadels kan afnemen of optuigen. Op die binnenplaats liggen 's nachts de kamelen en de ezels.

Moeten wij ons voorstellen, dat Jozef en Maria hier kwamen? Inderdaad huldigt Prof. J. de Zwaan deze opvatting als hij schrijft: „De herberg zal wel bestaan hebben uit gebouwtjes rondom de binnenplaats, waar men zijn muidieren en bagage achterliet. Daar er geen ruimte meer was (het zal daar wel zeer bedompt geweest zijn) overnachtten Jozef en Maria op de binnenplaats”.

Doch het woord, dat hier door herberg is vertaald, kan ook „kamer voor gasten” betekenen (als in Markus 14:14 en Lukas 22:11) — dan zou een gewoon huis een herberg kunnen wezen. Zulk een

De Basiliek der Geboorte. — In de achterste muur rechts ziet men het kleine poortje hetwelk toegang geeft tot de geboortegrot.

boerenhuis in Palestina bestaat gewoonlijk uit één vertrek: Alles woont op de vastgestampte aarde genoeglijk bijeen; een lam eet van de bete van de bewoner (2 Sam. 12 : 3). Alleen ligt het verblijf van de dieren iets lager: een paar ruwe treden in 't midden geven uit die „stalling” toegang tot het verhoogde gedeelte, waar de mensen verblijf houden. Aan weerszijden van die treden zijn voederbakken of kribben, die goed bekend zijn bij de dieren, want de ezel kent de kribbe van zijn heer (Jesaja 1 : 3). Is het nu zó, dat Jozef en Maria daar op het verlaagde deel van de woning bij de dieren een plaats vonden en dat het Kind gelegd werd in de kribbe naast de trap? Dit is evenwel niet denkbaar. Want dan zouden Jozef en Maria met een andere familie samen in één vertrek gewoond hebben. En als het uur van de geboorte daar was, zou naar 's lands zeden geheel de woning ontruimd moeten zijn.

Buitendien, er wordt tot de herders gezegd: Gij zult het Kind vinden in doeken gewikkeld en liggende in de kribbe.

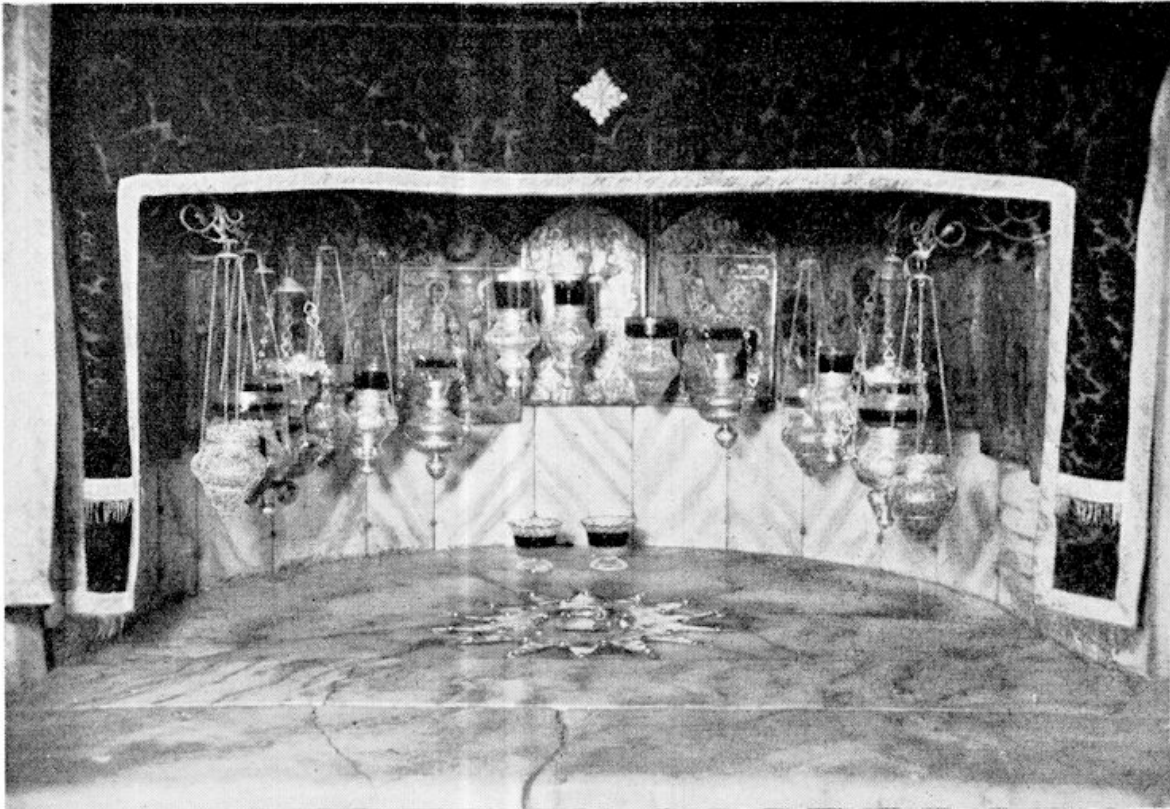
Dat kan voor de herders geweest zijn de hun bekende kribbe, in de stal, waarheen zij gewoon waren hun schapen te drijven.

En wat is dan de stal? Justinus de Martelaar (in 105 te Sichem geboren) was de eerste, die verkondigde, dat Jezus in een stal en wel in een grot geboren is; hij meende zelfs, dat dit voorspeld was

in Jesaja 33 : 16. Het staat vast, dat men tegen het einde van de eerste eeuw meende, dat Jezus in een grot geboren was te Bethlehem.

Dat is de voorstelling van de traditie. Jozef en Maria komen te Bethlehem. Zij vinden nergens onderdak. Er is voor hen geen plaats in de herberg. Dan wijst de waard hen op de grot die als schaapskooi dienst doet. Op zichzelf is dat niet onwaarschijnlijk, want de stallen, waarin de kudden wel verblijf vonden, waren grotten en worden ook nu nog in en om Bethlehem gevonden. Buitendien is het in Palestina in 't geheel niets ongewoons, dat mensen in een stal de nacht doorbrengen. De dominé van Bethlehem schreef eens, dat hij meerdere malen in zulk een grot overnacht had. Zulk een warme stal was voor Maria, in de toestand, waarin zij zich bevond, een veel betere verblijfplaats dan de woelige karavanserai, waar de reizigers in- en uitgingen.

Mogen wij de mogelijkheid aannemen, dat de Heiland in een grot geboren is? De Schrift zegt het ons niet, maar spreekt het ook niet tegen. En de traditie is oud. Inderdaad is het niet onwaarschijnlijk, dat Jozef en Maria bij de overvolheid van de herberg, tot zulk een grot de toevlucht hebben genomen. Een van de meest bevoegde geleerden, Gustaf Dalman, de beste kenner van het oude en nieuwe Palestina, schreef dan ook: „De oeroude traditie kan wel het juiste getroffen hebben.”

In de grot der geboorte. — Op de vloer de ster („de ster uit Jacob”), waaromheen staan de woorden, in het Latijn: Hier is Jezus Christus uit de Maagd Maria geboren.

Als deze gedachte juist is, zijn de herders naar de geboortegrot gegaan, waar zij het Kindeke vonden in doeken gewonden en liggende in de kribbe.

★

In de kribbe. Als Maria het Kind in de kribbe legt, wil het zeggen, dat dit Kind de bijzondere plaats, welke anders zorgvol voor een zuigeling is gereed gemaakt, moest ontberen, omdat de geboorte niet in een woning, maar in een stal plaats vond. Volgens Talmudische berichten kende men in die tijd wiegen, die geschommeld konden worden: daar was de plek voor kleine kinderen. Maar dit Kind moest zulks ontberen. Het werd gelegd in de kribbe, de voederbak, een vaste steentrog in de rotswand uitgehouwen.

★

Het Kind is voorts *in doeken gewonden*. De windselen bestonden gewoonlijk uit een klein hemd, een mutsje en een zwachtel. Die zwachtel was ongeveer 10 cm breed en 6 m lang. Zulk een zwachtel werd helemaal om het kind gewonden: de beentjes recht, de armpjes tegen het lichaam gestrekt, opdat de ledematen mooi recht zouden zijn — gelijk de Talmudische geneeskunde zegt.

Evenwel heeft dat winden in doeken toch nog een andere zin. Hier is Ezechiël 16 : 4 zeer leerrijk. Daar wordt Jeruzalem voorgesteld als een kind, dat door de vader is verworpen en daarvan luidt het: Gij waart niet in windselen gewonden. Maar de Engel zegt tot de Herders: Gij zult het Kindeke vinden in doeken gewonden. Deze woorden wijzen er op, dat de Engel, dat de Hemel, waakt over zijn eer. Want het Kind in de kribbe, is geboren uit de Maagd Maria, ontvangen uit de Heilige Geest. „Jozef is de vader niet: deze uitsluiting van de man bewerkt ook, dat Christus, als niet in het werkverbond begrepen, vrij bleef van erfschuld en daarom ook naar Zijn menselijke natuur voor en na Zijn geboorte voor alle smet en zonde kon bewaard worden”. Nu is het treffend, dat het Kind in doeken is gewonden. Dat is om aan te tonen, dat (naar Joods gebruik) het door Jozef erkend werd als een echt Kind. Dan is de uitdrukking: *in doeken gewonden* dus een bewijs, dat bij de geboorte over zijn eer werd gewaakt.

Naar het Kind in de kribbe, geboren in de stal, zijn de herders toen met haast gegaan. Als de voorstelling der traditie juist is, zijn wij dus gekomen in de Geboortegrot, waarover nu een kerk is gebouwd. Dat is de Basiliek der Geboorte.

Deze basiliek is een kerk van zware muren, die

De schrijver van dit artikel, Dr. A. van Deursen (links), liet zich bij een excursie van de N.C.R.V. te samen met de heer C. H. Sonneveld in Arabische kleding fotograferen op de plaats bij de Geboortekerk.

meer aan een vesting dan aan een Godshuis doet denken. De toegang tot deze oudste kerk der Christenheid is niet een statige poort, — maar een heel laag deurtje, zó laag, dat ieder, die binnen wil gaan, zich moet buigen. Met opgeheven hoofd kan men daar niet komen. Wie tot de Kribbe wil komen, moet zich bukken.

Symbolisch gezien, kan men er alleen komen in de houding van ootmoed, en wij denken aan de woorden van Vondel:

*De hemel heeft het klein verkoren
Al wie door ootmoed werd herboren
Die is van 't hemelse geslacht.*

Als wij binnengaan, komen wij in een sombere kerk, in half duister, waar weinig licht valt door kleine vensters.

Bij het koor zijn twee trappen, die afdalen naar de Grot der Geboorte. Daar is een nis, en op de bodem is een ster van zilver, en daaromheen de woorden: Hier is Christus uit de Maagd Maria geboren.

Hier grijpt de gedachte aan, dat Jezus Christus, Gods Zoon, gekomen is in onze laagte, in onze donkere doodspelonk, opdat Hij onze schuld zou boeten en ons leiden tot het Levenslicht.

570

„De vrouw

Vervolgroman door JAN H. DE GROOT

11) VERKORTE INHOUD VAN HET VOORAFGAANDE:

Leon Barnassy is een schrijver, die in Menton in Zuid-Frankrijk woont en werkt. Hij is een opbruisende natuur, die toch om zijn openhartigheid vele vrienden heeft, vrienden uit alle soorten mensen en nationaliteiten. In het begin maken wij kennis met hem en zijn vrienden, waaronder enkele Russische ballingen. Een van dezen sterft. Aan dit sterfbed ontmoet Barnassy Prinses Ariane. Tussen beide ontstaat een vriendschap. Maar ook een ander dingt naar de vriendschap van de Prinses. Een aan heroïne verslaafde Russische gravenvrouw, Ptuschko.

Maar als Leon de Jardin Publique doorgaat en opnieuw de boulevard bereikt, is hij al bijna de woorden van Yvonne vergeten. Hij denkt aan Ariane met sombere gedachten en heeft geen oog voor het beweeg van mensen, dat langs hem trekt.

Madame Batillon is in Leon's chalet ijverig zorgende voor de gasten, die verwacht worden. Leon's werkkamer is voor de ontvangst gereed gemaakt. En het ordenen van de kamer is niet zonder gewelddadige uitbarstingen van woede en wanhoop van Leon's zijde gegaan.

Maar Madame Sjors heeft alle stormen met onverzettelijke kalmitte over zich heen laten gaan. Zij heeft de stapels papieren zelfs achter de dreigende gestalte van haar heer opgenomen en in de hoekkast doen verdwijnen.

„Mijn vrienden kunnen best in de rommel komen”, had Leon geschreeuwd, „zij zullen het zelfs niet waarderen in deze zindelijke stofvrije dokterswachtkamer te moeten zitten om mij aan te horen. Wat bezielt je toch mens. En als ze niet willen komen in mijn huis zoals ik zin heb dat het er wezen zal, dan blijven ze maar weg. Ik heb genoeg van deze waanzin. Morgen weet ik weer geen weg in mijn aantekeningen. Het duurt een hele week voor ik de boel op orde heb.”

Maar Madame Batillon had zwijgend geglimlacht over de wanorde, die haar meester in volle ernst orde noemde.

Toen zij tenslotte de deur achter zich dichttrok en Leon achterliet in een belachelijke bui van ergernis, tierend tegen Napoleon, tierend op zijn huishoudster, tierend op zijn vrienden, knikte ze met voldoening naar Marion, die de room bracht, alsof ze zeggen wilde: Laat hem maar razen, ik heb toch mijn zin gekregen. Wat zouden de mensen wel zeggen van mijn beheer, als ze in zo'n bende moesten komen.

Maar toen ze later aan tafel zaten was Leon's woede gekalmeerd. Hij preees de zachtheid van de spinazie en de geur van de jus en de malse kalfsfricandeau, die madame Sjors opdiende en Leon betrapte zich er op, dat hij met enige voldoening zijn werkkamer wederom betrad toen de eerste gasten zich meldden. Het zag er inderdaad behoorlijk uit nu.